

IZRAELITA

TANÜGYI ÉRTESITŐ.

Felelős szerkesztő SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Megjelen havonként egyszer. — Kiadja az „Orsz. magy. izr. tanító-egyesület”. —
Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmen-
tesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Ózer Zsigmond egyleti pénz-
tárnokhoz Klauzál-utca 4. szám küldendők. — Szerkesztői iroda: Sip-utca 12. sz.

Radó Vilmos „bibliai története“.

Egyesületünk lapja tárva-nyitva áll mindazok előtt, kik ügyökkel-
bajukkal hozzá fordulnak; egyesületünk lapjában azon dicséretreméltó ten-
denciát feltalálni, hogy szerkesztő ur messze kerüli mindazt, amin reklám-
üzésnek csak árnyéka is volna, hanem az atyák mondására: **אם אין אני לי מי לי**
figyelmeztetve, kérem szerkesztő ur, engedje meg, hogy az egyszer avatat-
lan tollam pro domo beszéljen, oly ügyben, a mely az orsz. izr. tanító-
egyesületet közelebből érdekel. Érttem pedig egyesületünk kiadásában meg-
jelent Radó Vilmos „bibliai történet“-ét. Engedje meg, hogy
egyesületünk e legujabbi vállalatát egész tárgyilagosan bíráljam meg, vegye
ezuttal ígéretemet, hogy jól ismert intenciónak megfelelni törekvésem leszen.

1.

Radó Vilmos „bibliai története“ tankönyvül ajánlkozik a felső nép-
és polgári iskoláknak, valamint a középiskolák alsó osztályainak. A tanin-
tézetek ezen csoportosítása mutatja, miszerint 10—13 éves növendékeink
kezébe adandó a vallásoktatás alkalmából. Első sorban a vallástanárnak fel-
adata véleményyt mondani e bibliai történet felől, s habár csak rövid ideig
van szerencsém e téren működni, feltétlen és minden kifogáson felüli ítél-
letet természetesen nem igényelhetek számomra, hanem csak az az egy
törekvésem lesz, hogy szívélyes meghallgatást kivívjak magamnak.

Minden izraelita vallásoktatás legbiztosabb és legjobb alapja volna a
szentírás eredeti szövegének megismertetése, de — a mint viszonyaink ala-
kultak — heti két órai tanítási idő mellett ezen czéllal egyszersminden-
korra fel kell hagynunk s keresnünk kell oly eszközt, a mely az eredeti
szöveg tanulmányozását lehetőleg pótolhatja. A biblia nem holmi mese-
könyv, sem pedig pragmatikai história, ő, a könyvek könyve, egyaránt
megragadja az értelmet és az érzelmet, az észet és a kedélyt, irálya hason-
litlanul összeköti az epos méltóságát a dal játsziságával, elragadtatóan ve-
gyíti a fenségést a gyermekeséggel. És e csodálatos szerkezete adja meg
neki azon örökké megmaradó hatását, ép e vonatkoztattam különlegességé-
nél fogva kiapadhatlan forrássá lesz, a melyből az emberiség vigaszt és bi-
zalmat, reményt és örömet merithet. Az eredeti szöveget sajnálatunkra meg-
kellett vonnunk növendékeinktől, czélirányos fordítással kell megközelite-
nünk tanítványaink szívét, hogy abban vallásunkért lelkesülő érzelmeket
keltsünk. Azon fordító pedig, ki más nyelven leghivebben tudja visszaadni
a szentírás tartalmát, a ki fordítást alkot, a mely csak közelítőleg az eredeti

megbecsülhetlen anyagot reprodukálja, az felekezetének igen nagy szolgálatot tett. A fordításnál úgy is elvész az eredeti zamatja, hadd tartsa meg legalább az utóízt.

Mi nem vagyunk tudományos akadémia, tanítóembert megtanított a világ sora, hogy absolute jót ne is kérjen, ne is reméljen; megelégszünk mi a relativ jóval. Hittani irodalmunkban a biblia képző hatása már rég főtényezőnek ismertetett el, s az irodalmi termékek, a melyek, e nézetnek hódolva létrejöttek, többé-kevésbé iparkodtak a biblia eredeti szövegének fordítása által anyagot a vallásoktatáshoz nyújtani. De olyanok voltak, mint a járni tanuló gyermek, majd jobbra, majd balra billegtek, majd a bibliát kivonatolni törekedtek, majd pedig rendszer és helyes vezéreszme nélkül a biblia egyes szakaszait összeállítani. De talákozott — s mondhatom elégtételünkre — egy bibliai történetíró, a ki helyes paedagogiai ösztönnel ügyesen csoportosította a fordított szentirási részeket, a ki egyes életképekben népünk a bibliában tartalmazott történetét lehetőleg az eredeti szöveghez simulva előadja, s „jár a fiatal ember!“ kiálthatunk, mert feltaláljuk benne a relativ legjobb bibliai történetet.

A műfordítás nem csekély dolog, s kivált nem csekély, a mikor a fordításban kell egy bizonyos mély tartalmat föltalálni, hogy úgy mondtam, egy bizonyos qualifikációt. Ha a bibliai történeteket elő akarjuk adni nem az esemény, hanem annak ethikai tartalma, nem a szövevényesség, hanem az indok, nem az egymásután, hanem az egymásban való létel vonz bennünket, s a történet e komplikált hatása csakis a specifikus bibliai nyelvezet által érhető el. Száraz mindennapi szavakkal, vagy nem bánom az újabbkori költők legszebb tropusaival élve, mégis csak trivializáljuk szent történetünket s csak a seeseni Jakobsohn példájára kell gondolnunk, ha a bibliai nyelv mellőztetésének következményeiről bizonyosságot szerezni akarunk. A bibliai nyelvezet használatát s véleményem szerint czélszerű használatát, Radó bibliai történetében feltaláljuk.

A műfordítás kettős érem, csak úgy válik pengő aranynyá, ha mindkét fele tökéletes verésű, eleget nemcsak az eredetinek kell tenni, hanem annak a nyelv szellemének is, a melyre fordittatik. És itt már nemcsak relativ jóról beszélhetek, hanem egész kifogástalan valamiről, mert a sápadt irigység maga sem találhatna valami kitenni valót e bibliai történet magyarságán.

Sok helyütt fel-feltűnik ugyan egy a szentírás irányával ellenkező kényszerített elbeszélő modor, az ósdi szólásmódok néha nagyon is előtérbe lépnek, hanem ezek mind oly fogyatékoságok, a melyek a mű érdemén csorbát nem ejtenek, egy gondos revisió azokon lényegesen segíthet.

2.

Tehát meg volna egy nem ugyan teljesen kifogástalan, hanem egy a legjobb lelkiismerettel ajánlható — jobbnak eddigelé hiányában vagyunk — bibliai történet, és most azon kérdés támadt, hogy sikerrel használható-e a polgári és középiskolák alsó három osztályában. Mérlegeljük a tancélt a taneszközzel szemben. - Növendékeinket meg akarjuk ismertetni a bibliával, három éven át ez vallásoktatásunk kizárólagos alapja. A bibliai történetekkel kapcsolatban mozzanatos, de egy felsőbb nézeti pont körül rendszeresen csoportosítható eljárással a hittani tételek levonandók, s minden ily nemű tankönyv megbeszélésénél első sorban arra kell tekintettel lennünk, vajjon elég anyagot nyújt-e a rendszeres kezelés számára. A polgári és középiskola I. osztályának tananyaga terjed a teremtéstől Mózes haláláig, tehát az emberiség és a zsidó nép őstörténetétől egészen a zsidó nép

önálló nemzeti létének megalapításáig. A polgáriskolai tanterv az első osztály számára ugyan elő nem írja az ősök történetét, hanem gyakorlatból mondhatom, hogy a belső összefüggés céljából a polgári iskolában sem hanyagolható e részlet. A hittani tételek, a melyek ezen korszak történeteivel kapcsolatosan előadandók, természetesen két csoportra oszlanak és pedig az eseményekből levont szorosabb értelemben vett erkölcsi tételekből, valamint a kinyilatkoztatás törvényeiből. Radó könyvében tartalmazott szakaszok teljesen megengedik az erkölcsi tételek levonását, de a speczifikus vallás törvényeiből csakis a tiz parancsolatot találjuk benne. Ez ugyan fogytékosság, de nem orvosolhatlan, a szerző könnyü módjában lesz ezen segíteni. Az első osztály tananyagát öt nagy körre osztanám fel, a mely nagy körök mindegyike egy korszaknak felel meg, a mely számot tesz a kifejtendő vallás és erkölcsi tételek megállapításánál. Az első kör a fenséges Isten tulajdonságaival szemben oda állítja az embert, ki az isteni gondviselés által vezérelve, elbukva és bűnhődve, uton van az Egy Isten felismerése felé. A második kör az ősatyák élete, s míg az első kör a Mindenhatóval magával legfőképpen foglalkozik, addig a második kör az emberekkel mint társadalmi egyénekkel, mint az istenséggel konnexióba jött és hozzá közeledő személyekkel. Benne Izráel népe hivatása előre jelezve lesz az ősatyák tetteiben, a melyek utánzásra méltó példák gyanánt állítandók oda. A harmadik kör azon eszméből állitható fel, a mely minden magasztos elérését csakis göröngyös és viszontagságos uton teszi tehetővé, bemutatja nekünk Izráel népét mint a meg nem érdemelt rabszolgaságot szenvedőt, mint a pogány nép között elő Isten választottjának seregét, a kik fel-fel-sóhajtanak szabadításért s mint mentő legnagyobb profétánk lép föl. A negyedik kör ez évi tananyagunk legfontosabbja a kinyilatkoztatás köre. Izráel népe az isteni parancsolatok vétele által minden időkre minden eszményinek alapját nyeri; az isteni akarat hozzá tett e közvetlen nyilvánulása által emelkedik Izráel önbecsülése és biztos kilátást nyer a tökéletesedésre. Az ötödik kör mintegy bezárja Izráel történetének első evolúcióját, viszontagságteljes vándorlása között a sivatagban megszabadult a salaktól, a mely az istentelen népekkel való érintkezés és a szolgaság által reá ülepedett. És ezen öt kört átpillantván, feltaláljuk bennök a zsidóság történetének első nagy korszakát, azaz a zsidóságot mint családi vallást. Radó könyvében ezen korszak eseményeiből egyetlen egy lényeges sem hiányzik, az alakok plastikusan domborodnak ki, a bibliai epopoeák lánczolatából egy szem kihagyását sem tapasztalhatjuk.

Budapest.

Schlesinger Sámuel.

(Folytatása következik.)

A zugiskola.

Az „Értesítő“ f. é. 4. számában megjelent két első cikk némely pontjával nem értvén egyet, bátorkodom t. szerkesztő ur engedelmével ezekre vonatkozó észrevételeimet megtenni.

I.

Az első cikk „a falusi keresztény iskolának jobb karba való helyezését“ látja egyedüli orvosságnak a zsidó zugiskolák ellen.

Nagyon tévesnek tartom a t. cikkirő eme nézetét. A mondottak soha sem szüntetnék meg ezeket; ellenkezőleg viz volna ez malmukra. Keresztény iskola nem elégitheti ki a zsidót, mert ez a németre is nagy súlyt fektet, és azon csekély óraszám, mely ily iskolákban a hittani oktatásra engedtetik, nem elég a héber sikeres oktatására. Mi következnek ebből?

E két tárgy tanítására külön helyiségben ismét nem képesített embereket alkalmaznának és ezen ürügy alatt tovább virágzana a zugiskola.

Nagy ellensége vagyok a zugiskoláknak, de őszintén megvallva — nem óhajtom, mint zsidó, de annál kevésbbé mint zsidótanító, hogy ezek kérdése illetően megoldassék. Az oktatást vallásos szellemnek kell átlengenie, tehát keresztény iskolában, keresztény szellemnek. Hogy ez mily hatással volna zsidógyermekre korunkban, midőn a vallásos érzelem amugy is annyira gyengült — éppen nem kívánatos. Ez okból nem vagyok barátja a közös iskolának sem. Hogy pedig a keresztény vagy közös iskolából származó zsidó-nemzedék mennyire pártolná a zsidóiskolát, könnyen elgondolható. Hát akkor sok zsidótanító hol keresne alkalmazást! „A nagy világen e kívül nincsen számodra hely; stb. Vörösmarty.

Igaz, a zugiskolák eddig a tanítóknak se hasznukra se kárjukra nem voltak, mert onnét még egyet se kergettek el . . . persze, mert képesített még ott nem volt, de lehetne hasznukra, ha fentartóikat a törvény legnagyobb szigorával kényszerítenék nyilvános iskolák felállítására.

Igy legalább sok éhes tanító kenyérhez jutna. Igaz, nem volna valami fényes állomás, de szokás mondani: „Ha ló nincs, a szamár jó.“

Az ily 10—12 családból álló kis község, mely előre láthatólag idővel tanítóját le akarná rázni nyakáról, iskolája megnyitása előtt köteleztetnék egy bizonyos összeget letétbe helyezni, mely kamatostul, mint végkielégítés a tanítóé legyen elbocsájtatása esetén, hogy így megélhessen, míg másálláshoz jusson, esetleg más keresetág után láthasson. Továbbá, ily kis községben csakis nőtlen tanítónak volna megengedhető működni, mert ennél nem oly nagy a baj, mint a nős embernél, ha ma itt, holnap pedig Izsákon.

Ez az én szerény véleményem. Lehet, hogy tévedek. Ha t. kartárs ur a maga nézetét helyesebbnek tartja, úgy csak következő kérésem volna: sziveskedjék cikkét még e sorokkal kiegészíteni: „Az orsz. izr. tanító-képezde 10 évre beszüntetendő, a többi képző-intézetnek pedig a leghigorúabban megtiltandó, hogy ezen idő alatt csak egy izr. növendéket is felvegyen, hogy azon számos kóbor tanító nyughelyhez juthasson.“

II.

A második cikk t. szerzője a népiskolai istentisztelet berendezését ajánlja. Ez nagyon dicséretes törekvés, mert a gyengült vallási érzelmet óhajtja ismét emelni, de általánosságban ez új berendezés sem czélszerű sem pedig szükséges. Nagyobb városokban, hol a tanító iskolán kívül alig érintkezik tanítványaival ajánlatos, de falun, hol tanítónak és tanítványnak a templomban minden szombat és ünnepnapon meg kell jelenni és ülésük közvetlen egymás mellett van, fölösleges

„Nem az iskolának, hanem az életnek kell nevelni“ — mondja egy híres író. Templombajárás által kell őket ahhoz szoktatni. Azt hiszem, minden tanító kötelességének tartja a gyermekeket a templombajáráshoz buzdítani és szombat és ünnepnapon maga sem marad el, sőt mutatja nekik, mit kell imádkozni. Ily helyen talán nem is volna czélszerű a külön isteni tisztület, mert a gyermekgondelhatná, hogy kétszer nem kell ugyanazon istentisztelethez menni és elmaradna a templomból.

Mi pedig az ünnepek jelentőségének magyarázatát illeti, ezt úgy is teszszük a biblia és hitoktatásnál, azonfelül minden ünnepet megelőző napon. Béke velünk!

Szilas-Balháson, 1887. május hóban.

Kellner Fülöp.

Istenisztelet a leányoknak!

Olvasván e lapok legutolsó számában Liebermann ur cikkét az „isteniszteletéről a zsidó népiskolákban“ azt láttam, hogy abban csak a fiuk számára kíván gondoskodni kellő isteniszteletéről, de a leányokat, különösen a felsőbb intézetbelieket egészen számításon kívül hagyja. Nagyon szép és életrevaló eszmét pendit meg Liebermann ur, mely már több helyen régóta van alkalmazásban. De a leányok tudtommal nyilván isteniszteletben csak Budapesten a rombachutczai elemi iskolában vesznek részt, ott is szombatn délután imádkozzák el a „Muszáf“ imát, külön e célra szerkesztett füzetből.

A vidéken pedig, de a fővárosban is tulnyomólag leányaink mikor látogatják az imaházat? A jámbor szülők leánya két alkalommal szokott menni, a nem jámboroké pedig csak egyszer. T. i. ha az anya ad valamit a vallásra akkor elviszi a nagyobb leányt újév napján, hogy a „Sofert“ hallja és aztán meg esketések alkalmával tolonganak fényes napokban a templomba, persze nem hogy imádkozzanak, hanem hogy kritikus szemmel vizsgálják a menyasszony sir-e eleget, miképen fogja karon a vőlegény, milyen a ruhája, az uszálya hosszú vagy rövid-e stb. Ezen okoknál fogva szokott a zsidó leány templomba menni! De mit is csináljon ott? hiszen a szülők nem kívánják, hogy a leány is imádkozzék! Elég ha a fiuk imádkoznak, elég ha őket viszi az apjuk a templomba. De nemcsak hogy a leányok nem mennek hanem az anyjuk sem megy és ha már el is jár a templomba, a mi rendszerint csak a főünnepeken szokott megtörténni, ő se tud az imakönyvben eligazodni és másnak segítségére szorul, hogy az imákat felkeresse. A legfurcsább jeleneteket látja az ember, ha asszonynak templomban imádkoznia kell. Mechanicze tudnak ugyan imádkozni, de hogy mikor kezdjen el, mikor halgasson el, mikor álljon föl és mikor üljön le, mikor verje a mellét stb. ezt ő nem tudja és csak utánozza, azokat kik közelebb ülnek a karzat korlátjához és látják, hogy a férfiak mikor teszik ezeket!

Azt fogja valaki mondani, hogy elég, ha az asszony odahaza a vallás értelmében vezeti a háztartást és odahaza végzi köz- és szombatnapon imáját. De hány asszony tudja ezeket az imákat a könyvben felkeresni? Száz közül alig egy. Ha jámborabb házakban nézzük pl. hogy miképen imádkozik az asszony vagy a lányt azt vesszük észre, hogy reggel rendszeren nem imádkozik, akkor fészülködni kell. Ebéd után azonban imádkozik. És min ismeri meg, hogy hol keresse a megfelelő imát? Bizony rendszeren azon, hogy hol piszkosak a lapok, mertott lapozgattak már mások is piszkos ujjakkal. Így állanak általánosan a viszonyok. Tisztelet a kivételeknek!

Az anyának első sorban az a fontos hivatása, hogy különösen a leányokat nevelje. Ő oltja szívébe a hinságot és piperevágyat, de az ő feladata volna az is, hogy vallásos érzelmeket keltsen a leány szívében mely nélkül. megnyugvás a sorsában nem képzelhető (az pedig a mai viszonyokhoz mérten ugyancsak szükséges!) Ezt csak úgy teheti, ha maga is istenfélő. Nem mondom hogy tulságos jámbor legyen, de bizonyos határig ez csak szükséges volna!

Es ennek a ferde helyzetnek mi az oka? Semmi más mint a hittanítás elhibázott volna. Azt tanítják, hogy Maimonides hány évig élt, hogy melyek a művei; arra fektetnek súlyt, hogy a leány tudja-e elősorolni az „utóbbi prófétákat“, de hogy pl. a péntek esti imát fel tudja keresni egy tetszőleges ima-könyvben, hogy, mint Liebermann ur helyesen megjegyzi, mi az ünnepek jelentősége azzal nem törődnek semmit. Megelégszik

a hitoktató azzal, ha megtanulja a bibliai történetet, a 10 parancsolatot és ha imádkozni tudnak a növendékek, sőt ez utóbbival a felsőbb leányiskolákban egyáltalában már nem törődnek. De hogy a szülőket figyelmeztetnék arra, hogy a lányukat templomba vigyék, arról szó sincs. Pedig a más vallásbeliek, különösen a rom. katolikusok leányai nem igen mulasztják vasárnapon az isteni tiszteletet. A kinek alkalmá nyílt arra, az megfigyelhette, mily buzgón mennek a leányok gyónásra, mily szívesen vesznek részt a körmenetekben, arról nem is szólva hogy kitüntetésnek veszik, ha a templomban a karban énekelhetnek.

És amint őket nevelték, ép úgy nevelik aztán ők is gyermekeiket. Nekünk pedig ugyan csak meghatóbb és mélyebb jelentőségű alkalmaink vannak a leányokat templomba vinni!

Azért minden tanító érezhetné szent kötelességének a szülőket arra figyelmeztetni, hogy mily nagy jelentőségű az isteni tisztelet látogatása a leányokra nézve is és oda hatni, hogy vigyék gyermekeiket lehetőleg gyakran a templomba, a hol pedig lehetséges rendeztessék külön isteni tiszteletet az elemi iskolai mindkét nembeli ifjuság számára, valamint külön polg. v. felsőbb leány iskolát látogató leányok számára.

De különösen tanítsa rendesen és tekintse a tananyag meghatározott részének azt, hogy mily uapon, mily imák mondandók el, igyekezzék hogy minden növendék a hittanból legalább annyit tartson meg, hogy nemcsak tudjon imádkozni, az imák közül a legfontosabbakat tudja fordítani, hanem hogy t ö k é l e t e s e n t u d j o n a z i m á k ö n y v b e n i s e l i g a z o d n i. Ez többet fog érni mint a bibliai történet bő ismerete, mely ugy is elég hamar elpárolog.

Ezzel kívántam Liebermann ur cikkét megtoldani és én is ismétlem óhaját, hogy e szavak visszhangra találjanak. T.

A hármas szakadás.

Irta : **Steiner Ignác**, igazgatótanító Léván.

(Vége.)

Geiger abból a szempontból indul ki, hogy az esseusok az ő elvonultságukban a külvilággal csak akkor jöttek érintkezésbe, ha valamely nyavalyás hozzájuk segítségért fordult. A társadalom, mely e titokszerű szövetkezet belső szervezetébe nem volt beavatva, annak tagjait mint gyógyítókat ismerni tanulta. A gyógyítónak aram neve **אסאי**, s e névből alakult **אסאי** = esseus, mely alapértelmében a. m. gyógyító.³⁰⁾ A legtöbb szó- s ismerettárban az „esseus“ név ilyenén magyarázatára akadunk. E magyarázat támogattatik még az által is, hogy Philo az esseusokat therapeutoknak (gyógyító, ápoló) nevezi.

Graetz szerint a talmudban említett toble sacharit (hemerobaptisták) az esseusokkal azonosok. Ámde fürdeni aram nyelven **אסאי**, a mint Onkelosz is e mondatot: „*ve ro ch a c bamajim esz beszorau*“ így fordítja: *ve jas z che bemajo stb.* Ezen aram gyökből alakítottatott a közbeeső „cheth“ betű elvetésével **אסאי**, tehát **אסאי** = assai, eszai, mely alapfogalma szerint a. m. fürdő. A cheth-nek elvetése nem ritka a talmudi idiomában. Példa rá ugyancsak e gyök egy másik származékzava: **אסאי** (fürdő) = **אסאי**, mely utóbbi megrövidített alak a talmudban állandóan használják.³¹⁾ Graetz ugy vélekedik, hogy ezen grammatikailag indokolt értelmezés mellett még az is szól, hogy ez az esseusok lényegét, ugy a mint az a külvilág előtt mutatkozott, t ö k é l e t e s e n kifejezi.

³⁰⁾ Urschrift 126.

³¹⁾ i. m. III. 661.

Ezzel azt akarja mondani, hogy a szövetkezeten kívül állók, ha egyebet nem, az esseusok gyakori fürdését láthatták. Így ragadt rájuk a „fürödők“ neve.

A bibliai irodalom, jelesen a zsoltárvéltészet, le egészen a másodík állami élet derekáig s még azontul is ér. Így állván a dolog, nem lehetetlen, hogy a zsoltárok, melyekben minden társadalmi s vallásos mozzanat híven visszatükroződik, az esseusokkal is foglalkoznak. Hátha rájuk akadni ott? Lewy Jakab, boroszlói tanár, a zsoltárokban kereste az esseusok nyomát, s meg is találta, legalább ő mondja, hogy megtalálta. Szerinte az esseus neve a zsoltárok nyelvezetén az ott gyakran előforduló ישר. Így ezen félvers: ישר יחו פנימו (Zsolt. 11, 7.) az esseusokról szól, s azt akarja mondani, hogy ezek égi látományokban részesülnek. Kár, hogy Lewy ur erre nézve régibb forrásra, mint a Jalkut Simeoni-ra (szerzője Kara Simon, a 13. században) nem hivatkozhatik. A szóegyeztetés Lewy urnak, a kitünő talmudistának, csekélység. ישר szónak jód betűje a görögök szájában epsilon-ná lett; a sijn, a görögök ezen spirans hiányában lévén, sz-szé változott, a rés pedig végképen hagyatott el. (eszei) Hátra van még Josephus írásmódjának (esseni) indokolása. De ezen is könnyen átesik, mert a „res“ és „nun“ betűk gyakran felváltják egymást. Így Nebuchadnecczar, Nebuchadreczar név alatt is ismeretes. Az esseusok ezt a nevet azért választották, mert Izrael szintén jesorim-nak neveztetik (tomausz nafszi mausz jesorim IV. Móz. 23, 10), és ők magukat Israel törzsének legkiválóbbjainak tartották. Amit Lewy ur elmélkedésének fonalán, Kreuzer Symbolik u. Mythol. der alten Völker című művének nyomán még tovább kifejt, hogy t. i. az esseusok név- és rendbeli rokonai az ephesusi Diana papjaiban, kik szintén esseniknek nevezettek, föllelhetők, annak taglalásába nem bocsátkozom, mert nagyon messzire vinne el dolgozatom tárgyától.³²⁾ Hoffmann M. D., ung. brodi rabbi, ki a héber irodalom terén nagy hírnevet szerzett, az „esseni“ nevet a héber „chiczon“ szóból származtatja, mivelhogy az esseusok telepei a városokon kívül voltak. (chiczonim = külsők)³³⁾

A talmud egy vallásos osztályt ismer, mely a sema-imát hajnalhasadtakor elvégezte. (voszikim hoju gomrim auszo im hanecz hachamoh, Berachoth 9, b.) Hasonlót jelent Josephus az esseusokról: „Napfölkelés előtt, szót nem váltanak egymással, hanem a nap felé fordítva néhány ősrégi imát mondanak el, mintha a nap fölkéléseért könyörögnének.“ (Zs. h. II. k. 8, 5.) Ezen „voszik“ szóban is kerestek alapot az „esseus“ név számára. A felsoroltakon kívül ilyen alapul szolgáltak még a következő szók: Egy Esza nevű város (mely azonban sehol sem létezett), Isai, Dávid atyja, עשה (munkás, mivel az esseusok kizárolagosan szántó-vetői munkával foglalkoztak), ישע (üdvhozó), חסה (Istenben bizó), חסין vagy עוי (erő), חס (hallgatag), חזה (elmélkedő), חזן (ör, ápoló), asket (gör. vezéklő). Mindössze 25 definiczió. Aki ezt kevesli, kereshet még előttem ismeretlen vagy hozzáférhetlen könyvekben és folyóiratokban és még többre fog akadni.

Amit dolgozatomnak a farizeusokról szóló részében már mondtam, azt most ismétlem: Az egy s ugyanazon időben egymás mellett fönnálló akár politikai akár vallás-pártok rendesen vagy valamely személy után, mely személy már maga is elvet képvisel (páristák, lutheránusok), vagy pedig egymással ellentétes, egymást kizáró vallomásaik után (republikánusok, monarchisták) neveztetnek el. Ha tehát a „farizeus és essenő“ nevek eredetét nyomozni akarjuk, mulhatatlanul szükséges, hogy az

³²⁾ Ozar nechmod III. 38.

³³⁾ Elisa ben Abujah 24.

imént kijelölt úton haladjunk. Kisértsük tehát az adott magyarázatok számát ez értelemben egygyel szaporítani.

Istennek négybetűs neve már igen korán más nevekkel helyettesített, részint hogy az gyakori használat által ne profánáltassék, részint pedig hogy a főbenjáró istenkáromlásnak eleje vétessék, mert csak azon blasphemia sújtott halállal, melynél a tetragrammaton említett. Ez óvintékedések odáig terjedtek, hogy a papok a népáldásnál, valamint a nyilvános isteni-tisztelet alkalmával is e nevet lenyelték, azaz: az előző s következő szók közé szőtték. Csak egyes kiválók avattattak be a „sem havaje“ kiejtésének titkába. Nem esoda tehát, hogy az a századok folyamán feledésnek indult olyannyira hogy manap annak eredeti kiejtése többé meg nem állapítható. Jegyezzük itt meg, hogy a bibliai korszakot követő időben isten nevének irásszerinti kiejtése e formulával, **פֶּרַשׁ קָסֶם** jeleztetett. Ezen irásszerinti kiejtés Simon, az igazságos halálával, tehát syr háboruk kitörése előtt, lön megszüntetve. (misesz simeon haczadik ninneu echov hakobanim milevorech basem, Joma 39, b.) A három valláspárt keletkezése a syr háboruk idejére esik, mert Josephus szerint, Jonáthán uralkodásának idejében azok már tökéletes szervezettel bírtak. (Régib. 13, 4, 9.) Ugyancsak a sadduceismus elharpozásával határozatba ment, hogy az emberek a kölcsönös üdvözlések-nél is a tetragrammatont használták, misekilkelu hacadikim hiszkinu sejehe odon sanel esz selaum chaverau basem. (Aerachoth 54, a) Ugylátszik, hogy az esseusok, kik még az eskü letételénél sem akarták Istennek nevét említeni, ellene szegültek e határozatnak, s nehogy a sadduceusokkal való egyetértéssel gyanusítsák, inkább lakatlan vidékre vonultak. Most azon kérdés merül fel, ha az esseusok istennek bármely nevét oly szentnek tartották, hogy annak kiejtésére nem voltak rábíratók, milyen név által substituálták e nevet oly esetben, midőn annak említése a mindennapi társas értekezésben elkerülhetetlenné vált? Itt egy misnah jó szolgálatot tesz nekünk. Ugyanis Sanhedrinba (7. 5.) olvassuk: **כַּעֲרִים בְּכַנּוּי יִכָּה יוֹסֵי אֶת יוֹסֵי הַמְּגִדָּה אֵינוּ חַיִּב עַד שִׁי פֶּרַשׁ הַשֵּׁם**: Az istenkáromló mindaddig nem bűnös, míg a tetragrammatont érthetőleg ki nem ejti. (t. i. ha egyik említi az istennevet, a másik meg rá a káromlást mondja, halálbüntetésnek nincs helye) R. Józsuá mondja: A tanukihallgatás egész nap egy helyettesítő istennév említése mellett folyik. Pl. Józse üsse Józset. (t. i. a káromló csak akkor követett el főbenjáró bűnt, ha Istent Istennel magával szidalmazta, azaz ha blasphemában az istennév alany és tárgy gyanánt szolgált) Mit jelent a „Józse“ helyettesítő név? Rasi azt mondja hogy azért vétetett e név, mert a tetragrammatonhoz hasonlóan négy betüből áll számértékre nézve pedig **אלהים**-mal egyenlő ($1+30+5+10+40=86$; $10+6+60+10=86$). En azt tartom, hogy az esseusok hozták forgalomba e mistikus nevet és innét ragadt rájuk nevök is. A Josze név sem a bibliában nem fordulván elő (t. i. Isten neve gyanánt) sem pedig valamely tulajdonságára nem mutatván, szentnek nem tartatott, azt tehát bátran használhatta a legscrupulozusabb ember is, anélkül hogy a profánálás bűnébe esett volna, bizonyosság erről, hogy a pörös eljárásoknál is alkalmazásba jött, ahol Istennek nevét említeni kellett. de érthető okokból nem lehetett. Mindamelllett a „Józse“ név kétszeresen is emlékeztett Istenek szent nevére. Józse nem egyéb mint a „József“ név rövidített alakja, Józse-nek pedig egyik módosulása: **אִסִּי** vagy pedig **אִסִּי** Lásd erről: Frankel, Mevan hajerusalmi 100, a) ahol mondatik: vehaklol ma szenizkor babavli al sem r. Iszi, nizkor bijerusalmi al sem r. Josze ki senéhem echod; u. o. 103; uhcemesz Józse vejoszet echod, vechoikor

József, elo sebeerecz jisroel omru belosaun rofoh Jósze; továbbá Pesza chim 113, b; hu Jauszef hu Iszi, végre Joma 52, b; ahol utóbbi szók ismételtetnek. Mindezekből kitünik, hogy József, Jósze, Jszi, más-más alaku bár, de egy s ugyanazon nevek.³⁴⁾

Foglaljuk össze a mondottakat. Simon, az igazságos, után Istenek neve még a papi áldásnál sem említettett. Egy nemzedékkal később a syr mozgalmak idejében, elrendeltetett, hogy a köszöngetések is e név említésével történjenek. A nép egyik része engedett a rendeletnek, másik része állást foglal ellene. Előbbi osztály ebbeli eljárása alapján perusimnek (Isten nevének irásszerinti kiejtői) neveztetett. Minek neveztetett a másik osztály? Erről a fentidézett misnah ad felvilágosítást. Ugyanis bevezetésében e tétel: **יִרְשׁ הַשֵּׁם** foglal helyet. Már most az előadó az eszmetársítás révén egy szót vezet elibénk, mely ama tétellel történeti és logikai összefüggésben van: **כְּנוֹי יוֹסִי** Josze = Iszi, az istennevet helyettesítő szó. A „farizeus“ név az előadót az esseusra emlékeztette. Sehol e két vallásirányzatra nincs oly világosan és érthetően rámutatva, mint itt.³⁵⁾ Az „esseus“ név a „farizeus“-t időben megelőzte, mert az asketa-rend egy sajátos szembeötlő szokása által csakhamar alkalmat adott egy jellemző elnevezésre. Későbbben, s csak megkülönböztetés végett hozatott forgalomba az antipodák elnevezése. Igaz, hogy mindkét párt idők multán más-más jelleget öltött, s e két elnevezésben foglalt határvonal elenyészett, de a történet bizonyítja, hogy a „Hie Welf, hie Waiblingen“ kiáltások még akkor is hangzottak, midőn e két név jelentősége már régen feledésnek indult volt. Ime a két szótalány egyszerű megfejtése.

És most búcsút veszek a t. olvasótól, megköszönve a figyelmet, melyre dolgozatomat mindvégig méltatta. Ha a szerkesztő úr megengedi, e helyütt még többször fogunk találkozni.*)

Az egri ügy.

Egyesületünk Értesítője fenállása óta soha sem mulasztotta el a magyar-zsidó tanitóságot jogaiban védelmezni és nagyon gyakran kiméletlenül léptünk fel oly községekkel szemben, melyek tanítóikat elnyomták vagy jogaikat sértették. Minél számosabb volt az ilyen eset, annál hálásabb kell lennünk oly községek irányában, kik iskoláikat nagy áldozatok árán főtartják és tanítóikat tiszteletben tarták. És ezen községek sorába tartozik az egri község, mely lapunk mult számában oly kiméletlenül megtámadtatott s mely támadásokért, miután kiderült, hogy az egész nem egyéb koholmánynál, a hitközséget ezennel megkövetjük. Az illető tanító, kivel szemben a hitközség állítólag oly igazságtalan, oly szűkkeblű volt, következő nyilatkozatot küldött be hozzánk:

³⁴⁾ Theim Sal. tévedésben van midőn idézett művének 19. lapján Jósze-t e görög szóból: yxon (kiabáló) Jszi-t pedig aexiosból (méltó) származtatja.

³⁵⁾ Aki állításaim igaz volta felől még kételyeket találna, azt a jeruzsálemi talmud következő helyére figyelmeztetem. Ugyanis Joma-ban (III. per. 7. hal) olvassuk: **בְּרַ' חֲמָא אֶתְאֵאָנָב מִסַּר לִיה לֵךְ אִמְרָלִיה לִית אוֹא יִכִּיל. הֵד אִסִּי כְּמִפּוֹרִין אִמְרָ פִּינְחָם** „Egy sepphoresi iszi (esseus) azt mondta r. Pinchasznak r. Chama fiának „Jer én beavatlak az istennév kiejtésének titkába.“ Itt az esseus rend félreismerhetően Isten nevének titokszerűségével hozatik kapcsolatba. Igaz hogy e rend egyik tagja a titkot elárulni akarta. De épen ezt akarja a talmud kiemelni: **E g y e s s e u s.** k i n e k j e l l e m z ő n e v e m á r m a g a z i s t e n n é v k e j t é s é t ő l v a l ó t a r t o z k o d á s o n a l a p s z i k, r e n d é n e k s z i g o r ú s z a b á l y a i n t ű l t e s z i m a g á t. — A jelzett körülmények kétszeres összetalálkozása minden véletlenséget kizár.
*) Szivesen! Szerkesztőség.

Nyilatkozat,

melynek alapján ezennel kijelentem, hogy az „Izraelita Tanügyi Értesítő“ ez évi június hó 1-én megjelent 6 sz. a. és 94. lapon Deutsch Sámuel, zsidótanító által aláírt levelének tartalma szóról-szóra, betüről-betüre, aljas hazugság és rágalom. Én a ki itt ebben a községben 20 éven át működtem, mindig a legnagyobb szeretetben és közbecsülésben részesültem, viszont én, úgy az iskolabizottság, mint a község előjáróság tagjai iránt, a kik minden alkalmat felhasználtak arra, hogy jó indulatuk bizonyosságát adják, minden időben a legnagyobb ragaszkodással viseltetem, a miért ez alkalommal is mint azt már állomásomról lemondása alkalmával tettem, hálás köszönetemet nyilvánítom.

Eger, 1887. június hó 7-én.

Hahn Vilmos.

E nyilatkozattal szemben következő levelet irtunk a hitközségnek.
471. sz.

Tek. Schönberger Soma urnak

mint az izr. hitk. iskolaszéki elnöknek

Eger.

Tek. Elnök ur!

Egyesületünk közlönye az „Izr. Tanügyi Értesítő“ f. évi júniusi száma egy levelet közölt Deutsch Samu, szegedi tanítótól, mely kiméretlenül megtámadja az egeri izr. hitközséget. Miután semmi okunk nem volt Deutsch ur közleményeinek valóságában kételkedni, miután ő régi munkatársunk és egyesületünknek választmányi tagja, tudositásának lapunkban helyt adtunk, a legkeményebb támadásokat azonban kihagyván.

Nagy meglepetésünkre, sőt megbotránkozásunkra vettük most azon hiteles adatokat, melyekből kitünik, hogy D. ur állításai egészen alaptalanok. Meggyőződünk, hogy az egész vagy roszakaratnak kifolyása, vagy vétkes misztifikáció.

Midőn a tek. elnök urat felkérjük: sziveskedjék az egeri izr. hitközség előtt e fölötti mély sajnálkozásunkat kitejezni, biztosítjuk, hogy lapunk legközelebbi számában a tek. hitközségi előjáróságnak teljes elégtételt fogunk nyújtani.

Mély tisztelettel

Morgenstern Jakab,
egyes. titkár.

Szántó Eleázár,
egyes. elnök.

A hitközség erre következőleg válaszolt:

Tekintetes Elnök ur!

Fogadja legszívélyesebb köszönetemet úgy sz egeri izr. hitközségi előjáróság mint az iskolaszék nevében, mely utóbbinak élén 27 év óta én vagyok szerencsés állhatni, hogy hitközségünk ellen intézett hallatlan nyers, durva és merő igazságtalan, méltatlan támadást és rágalmat a kezében levő adatok nyomán a legközelebb megjelenendő „Izr. Tanügyi Értesítő“-ben rectificálni szivesen ígérkezik.

Hogy az incriminált szegedi tudositás mennyire igazságtalan és rágalmazó, megjegyzem még, hogy Hahn Vilmos a távozó tanító f. hó 11. 12. és 13-án vizsgáit csakugyan befejezte, de kívánságunkra a 17-én történt országgyűlési képviselőválasztást is bevárta, 18-án este az ő tiszteletére a Szécsényi kertben bucsu-estélyt rendeztünk, hol mintegy 50 községi tag megjelenvén, a távozó tanítót szép ovatiókban részesítette, ki csak a tegnapi napon utazott el innen.

Tisztelt Elnök ur! Legyen meggyőződve, hogy 27 év óta a kitünő iskolánk körül tanusított fáradozásom első sorban az iskolát illetve, és másod-sorban a tanító jólétének és erkölcsi reputációjának előmozdítására töreked-

tem, mert a helyett siker elérésére — mindenkori nézetem szerint — mindkettőnek együttes közreműködését elkerülhetetlennek tartottam. Nem türtem soha em, hogy a hitközség tanítója iránt méltatlanul viselkedjék, és míg én az iskola élén állni fogok, nem is fog megtörténi.

A külön borítékban hozzám küldött kérdőívet kitöltve fogom néhány nap múlva elküldeni.

Eger, 1887. június hó 20-án.

Mély tisztelettel

Dr. Schönberger Soma,

kir. tszéki orvos mint iskolaszéki elnök.

Deutsch ur, kit az ügyről értesítettünk, nyilatkozatot küldött be hozzánk, melyet azonban e számban nem közlünk, nehogy az ügyet még jobban bonyolítsuk; hanem várunk, míg D. ur e számot kézhez kapta, akkor ítéljen, nem roszakarat vezette-e azt, ki őt ily módon informálta.

S z e r k e s z t ő s é g.

Neumann Ármin jubiläuma.

Az aradi izr. iskolának június hó 29-én megtartott zárünnepélye még egy más, érdekes ünnepélylyel volt egybekapcsolva. Neumann Ármin ezen iskolák igazgató-tanítója ekkor ülte meg aradi tanítóskodásának negyedszázados jubileumát. Azt hisszük, nem végezünk érdektelen munkát, mikor egy az emberiség szolgálatában lelkiismeretesen, fáradhatlanul munkálkodó néptanítónak életrajzát vázlatosan, a mennyire épen adataink terjednek, olvasóinkkal megismertetjük.

S ez életrajz annál érdekesebb, mert egyszersmind fényes bizonyítéka annak, hogy Neumann Ármin egész életén át mily lelkes hazafi, hangyaszorgalmu tanító és ember volt, mennyire törekedett megtelevni kitűzött magasztos feladatának.

Jámbor atyja már a gyermekben élesztette a tudományok iránti szeretetet. Csakhamar elsajátította a hébertudományokat s magán uton szerezte a többi tudományait is, míg 1856-ban Kassán végezte a tanítóképezdét. Nemsokára alkalmazást nyert a szendrői zsidóiskolánál, mit azonban sietett felcserélni a tokaji iskolával. Ugy ott, mint itt sikerrel működött, de a viszonyok nem elégitették ki a nagyobb munkakör után vágyódó ifjút s ezért örömmel fogadta a mosonyi zsidó hitközség meghívását, mikor 1859-ben iskolájukhoz tanítóul megválasztották. S ez új körben csakhamar nyilvánult törekvő szelleme, szilárd akarata; ha nem is oly mértékben mint szerette volna. Hiszen jól tudjuk, az ötvenes években a lelkesedést rossz szemmel nézték; mindazonáltal annyit tett, a mennyit tehetett.

Mert Mosony városa is érezte az elnyomatás napjait. Német volt ott minden, az uralkodott. Német „beamter“-ek ültek a magyarok nyakán, német szó hangzott mindenütt, magyart hallani sem lehetett. Hiszen ugy is oly közel fekszik a határhoz.

S e német városban a magyarosítás zászlaját tűzte ki Neumann Ármin. Nemcsak az iskolában élesztette a gyermekekben a magyar szellemet, nemcsak a gyermekeket szoktatta a magyar nyelvhez, hanem számos felnőttil is megkedvelteté anyanyelvünket. S hogy rövid idő multán számosan beszéltek Mosonyban magyarul, az bizony első sorban Neumann Ármin érdeme. Három évig működött Mosony városában, de e három év alatt folyton, uton-utfélen, minden alkalommal hirdette a magyar nyelv szükséges voltát. S hogy mennyire kedvelt egyéniség volt Mosonyban, azt bizonyítja az amaz elismerő okmányok, melyeket távozása alkalmából nemcsak a zsidó

hitközség, hanem keresztény esperesek s mások is neki szívesen átadtak. De szerették is őt tanítványai, tisztelték a szülők a derék tanítót, ki nem megélhetés czéljából lépett a tanítói pályára, hanem kit örökké sarkalt ama magasztos eszme, mit Előtvös József mondott: „ki gyermeket nevel, a hazának tesz szent kötelességet.“ Mosonyi működését mi sem jellemezheti jobban, mint az akkori magyar-óvári Steiner nevű katolikus esperesnek egy ajánló levelében használt mondata; „Boldognak mondhatom azt az iskolát, mely ilyen tanítóval rendelkezik.“

S ugyszólván ezen elismerő okleveleknek tulajdonithatja, hogy 72 pályázó közül 6 kartársával egyetemben őt is megválasztotta 1862-ben tanítójának az aradi zsidó hitközség, mikor is iskoláit hazafias alapon akarta szervezni. Hazafias működését itt is, a mennyire az akkori viszonyok megengedték, folytatta. Mert ekkor kezdtek az aradi izraeliták a magyarosodásnak hódolni. S mikor e mozgalom megindult, az elsők közt volt Neumann Armin, ki ennek fontosságát az „öregekkel“ megérteni törekedett. Nem egyszer félre értették s többször kellett megküzdnie a megtestestésült németekkel, sőt voltak olyanok is, kik magyarodási törekvését rossz szemmel nézték s őt önzéssel meg tudja Isten mivel nem vádolták.

De mindamellet lelkesedéssel felelt meg hazafiui kötelességének. A mit nem tudott a társadalmi életben érvényesíteni, azt megtette tanítványaival. Felkeltette érdeklődésüket a magyar történelem iránt, elelmesélt nekik a régi jó időkből s így ébresztette egy új generációban a hazafias szellemet. S csakhamar a legelőkelőbb aradi házakban mint tanítót alkalmazták. Bizony számos családnak nevelte gyermekeit, s a maí ifjabb nemzedék Aradon őt vallja tanítójának. E mellett tanított keresztény családoknál s volt tanítványaival találkozunk minden téren és pályán. S ma is a legkeresettebb magán-tanítók egyike.

S a mit érvényesíteni törekedett a gyakorlati pályán, azt szolgálta tollal kezében. Számos cikket irt különböző paedagógiai kérdésekről a Ben Chananja, Magyar Izraelita, Értesítő, Néptanítók Lapja cz. lapokban valamint a helyi közlönyökben. S e cikkek élénken bizonyítják, hogy mint tanító is feladatának magaslatán állott. A korral haladva hozzászóltt rendszeren a fontosabb kérdésekhez s a zsidó tanítók anyagi helyzetéről, a válástan tanításáról, az iskolai takarékpénztárakról stb. irt cikkei méltán keltettek szakkörökben is feltűnést.

Kitartó munkásságának méltánylásaként választá meg 1867-ben titkárnak, az akkor alakult „Kiházasító egyesület“, mely tisztességet mai nap is birja. Indítványára alakult meg 1869-ben az „Első aradi betegsegélyző és temetkezési egyesület.“ Ő szervezte ugyszólván egyedül, a szervezési munkálatokat s utóbb is éltető lelke lett a nagyon felvirágzott egyesületnek. Munkássága elismeréseül itt is megválasztották mindjárt a megalakuláskor titkárnak s mindkét egyesületnél e tisztet mai nap is birva, pontosan felel meg kötelezettségének.

Ezeken kívül az Arad város községi elemi és polgári fiu-iskola moz. vall. növendékeinek hitoktatója, az orsz. magy. izr. tanítóegyesület és az arad-vidéki tanítóegyesület választmányi tagja; végül pedig Arad város népnevelési szakosztályának tagja.

Ime, ez pályafutása Neumann Árminnak. Egyszerűen, minden tulzás nélkül adtuk, kerültük a hiábavaló frázisokat. Tényekre szoritkoztunk. Ezek többet mondanak bárminél. S épen e tények bizonyítják, hogy a jubileumot megérdemelte.

Mert az a férfin, ki kora ifjuságától kezdve mindig a hazának, a nevelés ügyének, az emberiségnek él, ki mindig a korszellemnek megfelelően

működik, ki még az elnyomatás napjaiban is buzgó apostola volt a magyarosodásnak, az a férfi megérdemli, joggal megérdemli polgártársai ünneplését.

Azért mi is őszintén üdvözöljük őt a mai napon, s további munkásságára Isten áldását kérjük!!

—é.— —o.—

Iskolai értesítők.

— **B.-Gyarmat.** Zsidó népiskola; igazgatótanító: Brett Mór. Az értesítő tartalma: tananyag, tanórarend, az iskola felszerelése, az iskolaszék, a tanítói személyzet (négy osztálytanító egy kézimunkatanítónő.) Az iskolai költségvetés, a tanulók érdemsorozata és egyéb szokásos iskolai jelentések. A négy osztályból és egy ismétlő iskolából álló intézetet összesen 320 fiu és leány látogatta, mely közül 111 tandíjmentes volt, 237 pedig felléphet a megfelelő magasabb osztályba. A héber tananyag az I. osztályban: héber olvasás, a második osztályban Mózes I. könyvéből 6 szidrah, a III. osztályban Mózes I. k. 7—12 szidra, a IV. osztályban: Mózes negyedik és ötödik könyve.

— **N.-Kanizsa.** Elemi fiu- és leányiskola, valamint az ezzelegyekötött kereskedelmi iskola. Igazgató: Bun Samu, a II. kereskedelmi oszt. főnöke. A 14 tagból álló tanítói személyzet ép annyi osztályban tanítja az intézetbe járó 210 leányt, 387 fiut és 65 kereskedelmi tanulót. Ezek közül 624 zsidó és 29 más felekezeti, 360 n.-kanizsai és 293 vidéki származású. A gondosan és diszesen kiállított értesítő mindazt tartalmazza, a mi az iskolának egy évi működése jellemezni hivatva van. Benne van a kereskedelmi osztályokban feldolgozott tananyag is. A népiskola osztályaiban bevégzett tananyag azonban hiányzik benne. Az összes 653 tanuló közül csak annak tized része másodrendű osztályzatot nyert, a mi fényes sikernek mondható. Nevezetes, hogy az ifjuság nemcsak szombaton délelőtt, hanem péntek este is isteniszteletet tart, melyen egy IV. osztálybeli tanuló az előimádkozó. Tankönyvjegyzék csak a polgári osztályokra nézve van felvéve.

— **Szeged.** Zsidó népiskola. Az értesítő élén a tanuló ifjuság hallásáról szóló értekezés ismerteti Bozold e tárgygyal foglalkozó jeles munkáját 2 igen érdekes statisztikai táblázattal illusztrálva. Ezt követi az évi jelentés, mely szerint a négy fosztályba a lefolyt évben 255, a hat leányosztályba 269 és az ovóba 109 tanuló felvétetett. Ezek közül van 74 másodrendű, 24 kimaradt és 41 elköltözött, 5 meghalt és 6 nem tett vizsgálatot. A feldolgozott héber tananyag az I. osztályban: héber olvasás; tankönyv az I. félévben a Fuchs-féle ABC és a második félévben a zsidó tanító-egyesület imakönyve; — a II.-osztályban: héb. olvasás továbbá a Sema, Birchász-házon, hamétiv, semónéh-eszré (1—3 áldás), atóh chónén, háshivénu, szelach, refóénu, borééh, semá kólénu, módim, szim sólom, eloháj neczór és a tiz parancsolat fordítása. Tankönyv a zsidó tanítóegyesület imakönyve; — a III. osztályban fordított: borch seómár, ásréj, jistábách, hámeir lóórecz, áhávóh rábbóh, mi chumóchu, adonaj jimlóch, óléjnu. Tankönyv ugyanaz. A bibliából fordították Mózes II. k.: 2. 3. 4. 5. 6. (2—12) 7 (1—7). 13. 14 (26—31). 15. 19. 20. 21 (1—6 12. 21. 23. 27). 22. 23 (1—25). 30 (11—16). 31. 32 (1—20). 33 (12—23). 34 (1—26; — a IV. osztályban imafordításul: vájhi binszóá, bóruch senoszán toráh, (״ ״) semá, gádlu, birchász hatórah, birchász hahaftórah, jechádséhu, háshivénu, tikántu egészen kóróu-ig, jiszmechu, reczéh, hállél. Biblia-fordításul: Mózes III. k. 19. (1—4. 9—18. 30—37). 23 (1—8. 15—18. 31—44). 25 (1—22). 26 (1—13). V. könyvből 1 (1—3. 23—29). 4 (1—40. 5—11). 15 (7—23). 16. 22 (1—13).

23. (20—26). 24 (10—22). 25 (13—16). 31. 32. (1—29. 44—52). Ezen kívül a Méló-Chofnájimból a négy osztályban 464 kifejezés értelmezett. Ez mind csak fiúosztályokra szól. Nagy gond fordított a leányok hitoktatására is, de térszűke miatt ennek részletes felemlítését mellőznünk kellett. A magyar nyelv gondos ápolása mellett a német nyelv sem hanyagoltatott el és a részletes tanyanyag tanuságot tesz a tanítók buzgó munkásságáról.

— **Topolya.** Izraelita V.-osztályu vegyesnemű népiskola. Az értesítő szerint, melyet Rosenberg M. Dávid az iskolaszék nevében közöl a lefolyt évben 143 tanuló nyert oktatást 3 tanítótól, és csak 14 tanuló utasított a megfelelő osztály ismétlésére. Az iskola fentartása ez évben 1700 frtba került, mely összeg részint a hitközség tagjainak évi járulékaiból, részint azon 14 hold földnek évi jövedelméből fedeztetett, melyet gróf Zichy Nep. János ur e célra adományozott. A szegény gyermekek a tandijalól fel voltak mentve. Az értesítő a feldolgozott tanyagott is közli, de már kifogytunk a terből.

— **Losoncz.** Izr. öt osztályu népiskola. Ez intézetet 130 fiú és 107 leány látogatta és ezek közül 39 másodrendű osztályzatot nyert. Az első osztály két évfolyamból áll: kezdők és haladók számára. Az értesítő tartalma az évi jelentés, az iskolaszék és a tanítótestület tagjainak névsora (Barta Lajos vezető tanító, Domber József, Freudenberg Antal és Polgár József osztálytanítók, Lutzer Berta k. a. kézimunkatanító). Részletes tanterv, az iskola felszerelése, könyvtár, iskolai takarékpénztár, jótékonyosság, statisztika táblázat és tanulók előmenetelének kimutatása. Mindezek az iskola működéséről és pezsgő életéről örvendetes tanuságot tesznek, a mi a derék losonczy hitfeleinknek nagy örömeire szolgálhat.

— **Pécs.** Izr. hitközség népiskola. Az értesítő élén paedagógiai becsesel bíró „az erkölcstan a népiskolában“ című dolgozat jelent meg Klingenberg Jakab tollából, melyet csak helyszűke miatt nem közölhetünk. A tantestület a következő tagokból áll: Dr. Güns A. hittanár, Klingenberg e. i. igazgató, Grünwald Izsák, Strauszer Henrik, Wessel Ábrahám énektanítók, Müller Salamon énektanító, Kaufer Gizella női kézimunkatanító és Hemmerich Károly tornatanító. A négy osztályban feldolgozott tanyag csak általánosságban van közölve. A pécsi hitközség nagy áldozatok árán palotaszerű iskolaépületet emelt, mely 8 tanszobából, 1 diszteremből és több más rendbeli szobából áll, jele annak, hogy új osztályok megnyitására gondol, miáltal azután fokozódtabb követelménynek is meg tudna felelni. Az iskola fenntartása a lefolyt évben 8499 frt 2 krba került, ideszámítva a 11 különböző jellegű iskolákba kiküldött hittanítók és hittanárok fizetését is; a bevételek csak 3455 frtot és 22 krt tettek, a hiányt a hitközség pénztára pótolta. Nagy áldozat, de szép eredményt ért is el a mennyiben 252 gyermek élvezett kitűnő tanítást a népiskola minden tárgyában 314 tanuló pedig a hit- és erkölcstanban és mind közt csak 39-en nyertek másodrendű osztályzatot. Az iskola jótévői közt Pécs sz. kir. városa, Schap-ringer és Engel családok tündökölnék leginkább. M.

EGYLETI ÉLET.

— Az V.—VI. osztályu magyar olvasókönyv végre megjelent. Tartalma, valamint csinos kiállítása semmi kívánni valót hagy hátra. Mintapéldányokat Singer és Wolfner könyvkereskedőknél (Budapest VI., Andrássy-ut 10.) kaphatni. A könyv 21 ivre terjed, ára kötve 65 kr.

— **A közp. választmány** f. évi május 3-án hozott határozata értelmében Klingenberg Jakab, pécsitanító mint a legjobb pályamunka szerzője tiszteletdíj czimén 5 drb aranynyal díjaztatott. Klingenberg Jakab ur azt felvevén, felkért bennünket, hogy ez uton is fejezhesse ki köszönetét a választmány előtt, a minek szivesen helyt adunk.

— **A f. é. június hóban** befolyt tagsági díjakat a legközelebbi számban fogjuk kimutatni.

V E G Y E S E K.

— **Auspitz Adolf** tanintézetében Nagyváradon június 14. és 15-én tartattak az évi zárvizsgálatok. A „Nagyvárad“ és „Szabadság“ czimű lapok szerint a jó hírnévvel bíró tanintézet, mely 4 fi- és 6 leányosztálylyal bír, a jelen volt szülők és a tanügy iránt érdeklődő számos vendég újabb bizonyítékot adott arról, hogy a kor követelményinek fényesen meg tud felelni és így Auspitz ur páratlan szakértelemmel vezetett iskolájával Nagyvárad kulturális fejlődésének mint eddig, ezentul is lényeges tényezőjeként tekinthető. Mondani sem kell, hogy az intézet nemzeties szellemtől átlengett, a miért nemcsak a szülők pártolását, hanem a tanhatóságok elismerését és támogatását teljes mérvben megérdemli.

— **Kérelem.** Leányom, tanképesített tanítónő, ki a magyar és német nyelv tökéletes ismerete mellett a francia nyelvben, zongorajátékban és női kézimunkák minden nemében alapos oktatást adni képes, valamely jó-módu zsidó családnál állást keres. Tisztelt kartársaim és jó barátaim fölötté leköteleznének, ha e tárgyban kissé támogatni kegyeskednének. Schön Bernát, győri tanító.

— **Felszólítás.** Hazánk tantestülete azon tisztelt tagjaihoz, kik a folyó-iskolaévben iskolájukban vagy osztályukban i s k o l a t a k a r é k p é n z t á r t kezeltek, azon kéressel járulunk: sziveskedjenek az iskolaév bezárta előtt, vagyis mielőtt a tanulók megtakarított pénzüket, vagy takarékpénztári könyvecskéiket kiveszik, a gyűjtés évi eredményét egybeállítani, és azt velünk — akár levélben, akár levelezőlapon ha bérmentetlenül is — a következő pontokra felelve közölni: 1. Mi az iskola neve és jellege? 2. Hány tanuló jár az iskolába vagy az osztályba? 3. Hányan vettek részt a takarékoskodásban? 4. Mennyi a megtakarított ö s s z e s betét? 5. Mi a kezelő neve és állása? 6. Mily erkölesi hatást gyakorol intézményünk úgy a gyermekekre mint a szülékre? 7. Mióta kezeli az érdekelt az iskolai takarékpénztárt? 8. Tudja-e a kezelő mire lett a kivett takarékösszeg fordítva? 9. Hol kamatoznak a betétek, a postatakarékpénztárnál vagy egyebütt? Sziveskedjenek e tudósítást mielőbb az alulirt czim alatt megküldeni, annál is inkább, hogy az évi jelntéshez szükséges statisztikai adatokat mielőbb összeállithassuk. Budapest, 1887. június 1-én Tisztelettel. Az orsz. magyar gazdasági egyesület iskolatakarékpénztári bizottmánya. (Köztelek).

Szerkesztői üzenetek.

— **F. J.** Budapest. Említett cikkben csakugykn $\aleph$ tévesen ψ helyett áll, de a többi megjegyzései az egyes héber szók helyesebb fordítására nézve ott, hol Sch. ur csak tanmenetet akart jelezni, nem oly lényegesek, hogy ebbeli fejtegetéseinek helyt adjunk; azonban jogosult azon észrevétele, hogy a שירת הים ismertetése inkább a felső osztályba való.

Az országos izr. tanítóegyesület kiadványai:

Kaphatók

SINGER és WOLFNER könyvkereskedésében

Budapesten, VI., Andrássy-ut 10. sz.

1. **Imakönyv** (סדר התפלה לכל השנה) az izr. ifjuság számára, ára 40 kr.
2. **Mózes öt könyve** (héber szöveggel), izr. iskolák használatára. Kitünő szakférfiak közreműködésével magyarra fordították *Füredi Ignác* és *Stern Mór*, 5 rész. Minden kötet ára keménykötésben 40 kr., mind az öt rész egybe kötve, félvászonkötésben 1 frt 20 kr., egészvászonba kötve 1 frt 40 kr.
3. **Magyar ABC-és olvasókönyv** izr. népiskolák számára írta Müller Adolf, pe ti izr. hitközségi tanító, második bővített kiadás, keménykötésben ára 20 kr.
4. **Magyar olvasókönyv** az izr. elemi isk. II. osztálya számára, szerkesztette *Radó Vilmos*, áll. tanítóképezdei tanár, harmadik átdolgozott kiadás, keménykötésben ára 32 kr.
5. **Magyar olvasókönyv** az izr. elemi iskolák III. o. szám., szerkesztette *Radó Vilmos*, második átdolgozott kiadás, keménykötésben ára 36 kr.
6. **Magyar olvasókönyv** az izr. elemi iskolák IV. oszt. számára, második átdolgozott kiadás, keménykötésben ára 45 kr.
7. **Magyar olvasókönyv** a népiskola V. és VI. osztálya számára. Írta *Radó Vilmos*.
8. **Deutsches A. B. C. und Lesebuch** für Volksschulen v. Emil Herzog steif gebunden, Ladenpreis 20 kr.
9. **Deutsches Lesebuch** für d. II. Klasse d. isr. Volksschulen, nach dem ungar. Lesebuche W. Radó's, bearbeitet von L. Mendl, Professor a. d. k. isr. Lehrerbildungsanstalt, 2. umgearbeitete Auflage, stark gebunden 32 kr.
10. **Deutsches Lesebuch** für die III. Klasse der isr. Volksschulen, nach dem ungar. Lesebuche W. Radó's, bearbeitet von L. Mendl. 2. umgearbeitete Auflage, stark gebunden 36 kr.
11. **Deutsches Lesebuch** für die IV. Klasse der isr. Volksschulen, nach dem ungar. Lesebuche W. Radó's bearbeitet von L. Mendl, stark gebunden 45 kr.
12. **Bibliai történet** a középiskolák alsó osztályai használatára. Írta *Radó Vilmos* Ára kötve 50 kr.

Ezenkívül megjelent saját kiadásunkban:

13. **Földrajz** a népiskolák III., IV. oszt. számára, a ministeri tanterv utasítása szerint szerkesztették: *Lakits Vendel* és *Neiger Sándor* fővárosi tanítók, 11. javított kiadás, bekötve ára 30 kr.
14. **Földrajz** a népiskolák V. oszt. számára, harmadik javított kiadás ugyanazoktól, ára bekötve 30 kr.
15. **Földrajz** a népiskolák VI. oszt. számára, ugyanazoktól, ára bekötve 24 kr.
16. **A magyarok történelme** nép- és polgári iskolák számára, írta *Mayer Miksa*, VI. javított és bővített kiadás, ára bekötve 30 kr., (a közoktatási tanács javaslataira a m. kir. vallás- és közoktatási ministerium által ajánltatott tankönyv).
17. ugyanez német nyelven, bekötve ára 30 kr.
18. **Hatshek Miksa**. A magyar korona országainak térképe (1881. LXIII. LXIV. törvényezik alapján) iskolai- és magánhasználatra (1886.) ára 20 kr.
19. **Hatshek Miksa**. Az osztrák-magyar monarchia térképe iskolai- és magánhasználatra (1886.) ára 20 kr.
A t. tanító urak magánhasználatára ajánlunk következő érdekes könyvecskét:
- „**Válogatott gyöngyök**“, gyűjtemény a népek irodalmából. *Abu Ajub Suleimann B. Sechia* után, magyarra fordította *Pollák Káim*; ára 80 kr. (85 kr. beküldése után bérmentve küldetik.)

Schlesinger Ignác nyomdája. Budapest rostély-utca (Károlykaszárnya) 3. sz.